

УДК 330.3

Євдокименко В.К., проф., д.е.н,

ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці

ЧИННИКИ ПРОРИВУ В СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ: КОНВЕРГЕНТНО-ІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Анотація: Розкриваються сучасні суперечності соціально-економічного розвитку країн, різновекторні зміни пріоритетів у національних інтересах країн, котрі спричиняють становлення нового світового економічного порядку та міжнародного співробітництва, як детермінантних факторів формування сучасної економічної поведінки суб'єктів економічної діяльності на мікро-, мезо- і макрорівні, зміну змісту трансформації їхніх функцій взагалі, а управлінських зокрема, та вбудови в усі світові процеси, національні і регіональні ринки, знаходячи ефективно місце в структурі світового ринку, в процесах міжнародної інтеграції і захищаючи ринки внутрішні. Обґрунтовується об'єктивна потреба та пропонується інструментарій відповідних заходів, зокрема: включення в стратегії соціально-економічного розвитку розділів з активізації внутрішньорегіональної, міжрегіональної, міжнародної конвергенції та інтеграції, в т.ч. виробничо-ресурсної; трансформації структури видів економічної діяльності таким чином, щоб міжгалузеві пропорції і співвідношення темпів розвитку ВЕД в регіонах і країні забезпечували максимально можливу додану вартість; зосередження зусиль на визначенні і формуванні центрів інвестиційно-інноваційно-технологічного прориву; інформаційно-комунікативного та ментально-психологічного забезпечення активізації і консолідації зусиль громад і суспільства по досягненню проривних (експонентних) темпів соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: конкуренція, конвергенція, інтеграція, стратегія, інформаційний світогляд.

Abstract: This article represents the current contradictions in the socio-economic development of the countries and differently directed changes of priorities in the national interests of the countries. These circumstances cause the emergence of a new world economic order and international cooperation as determinants of modern economic behavior of business entities at the micro-, meso- and macrolevel, changing of the content of their functions' transformation in general, and management in particular, and embedded in all world processes, national and regional markets, finding an effective position in the world market structure, in the processes of international integration and protecting the internal markets.

The objective need is justified and the instruments of corresponding measures is proposed, in particular: to include the sections about intensification of intraregional, interregional, international convergence and integration to the strategy of socio-economic development; transformation of the economic activities structure in a such inter-sectoral proportions between national and regional types of economic activities that provide the maximum possible value added; focusing efforts on the definition and formation of investment and innovation technological breakthrough centers; informational-communicative and mentally-psychological support for activating and consolidating the efforts of communities and society to achieve breakthrough (exponential) pace of socio-economic development.

Keywords: competition, convergence, integration, strategy, information outlook.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Нині з аксіоматичною впевненістю фахівці доводять, що за існуючих умов у світі і в нашій країні, де ситуація ускладнюється ще й конфліктом територіальної цілісності, об'єктивно і

невідворотно потрібен новий підхід до подальшого розвитку України та її регіонів, базований на знаннях, людському капіталі, новітніх особливостях мінливого загальноцивілізаційного поступу, зокрема на модифікаціях світового економічного порядку. Дане завдання постійно актуалізується, оскільки забезпечення конкурентоспроможності економіки є пріоритетним завданням будь-якої держави, яка реально дбає про місце і ніші на світових ринках та піднесення добробуту населення на основі динамічного економічного зростання. Все залежить від того, на яких «поверхах» ІQ та ІТ ви є учасником конкурентної боротьби. Саме в залежності від щабля цієї ієрархії формуються форми конкурентної боротьби та зміст її кінцевого результату. І саме виживання в такій конкуренції, лише воно, відкриває двері до поліфункціональної і диверсифікованої моделі економіки здатної «вижити» за будь-яких форс-мажорних обставин.

Дослідження в цьому напрямку об'єктивно спричиняються також фундаментальними потребами коінтеграції України та ЄС і необхідністю системної трансформації вітчизняної соціально-економічної моделі. Вплив новітніх особливостей світового економічного процесу вимагає адаптації до них практики формування стратегій розвитку національної і регіональних економік, що дозволило б, залишаючись активними і ефективними суб'єктами міжнародних економічних відносин, в той же час обирати прийнятну для себе модель поведінки, взаємозближуючи моделі розвитку.

Нові й нові реалії діяльності урядів та суб'єктів господарювання, яким доводиться витримувати більш жорстку конкуренцію і давати відповіді на надскладні вимоги часу, ставлять перед дослідниками завдання конкретного економічного наповнення термінологічного розмаїття (система економічних відносин, процес взаємного пристосування національних економік, процес економічної взаємодії країн, процес зближення, зрощення національно-господарських систем, процес стирання відмінностей тощо).

Окрім правильно розставлених акцентів щодо зіставлення загальних, ринкових та інституційних умов, за яких відбувається генерування доданої вартості, зростання виробництва, розподіл, обмін і споживання тощо, наближення цих умов для активізації процесу подібності країн, важливо не забувати про необхідність визначення відповідного конкретного механізму та інструментарію дій. Перш за все щоб уникнути універсалізму, який, як засвідчує критика школи модернізації та досвід багатьох відсталих країн і країн, що розвиваються, є шкідливим спрощенням. По-друге це дозволяє зосередитись на формуванні таких господарських механізмів, які б давали можливість отримувати більшу вигоду за умови обмежених інвестиційних ресурсів, а «доганяюча» країна може домогтися швидкого зростання у сфері реальної економіки.

Зрозуміло, що від загальних принципових положень, погоджень, угод тощо бажано було б перейти до формування можливих алгоритмів дій і підбору інструментів по досягненню очікуваного ефекту в умовах цивілізаційних змін, переформатування середовища, турбулентності ринків, новітніх чинників економічного розвитку та дії факторів з невизначеними наслідками. Оскільки

істинним критерієм побудови будь-якої системи є можливість її обліку, слід знаходити способи уникати визначення основних напрямків та пріоритетів їх реалізації лише шляхом декларування таких необхідних заходів, як посилення, забезпечення, підвищення, створення, формування, оновлення, впровадження, удосконалення та розроблення, а давати чіткі, конкретні результати відповідних дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітним аспектам даної проблематики надана серйозна увага в наукових публікаціях численних вітчизняних і зарубіжних вчених і практиків. Вченими і практиками враховується потреба поглибити дослідження в цьому науковому напрямку задля упредметнення змісту заходів і встановлення алгоритмів реконфігурації механізмів відтворення всіх складових господарських комплексів для динамізації розвитку, досягнення проривних темпів, виявлення тих конкретних новацій, які потрібно привнести в практику управління відтворювальними процесами за специфічних сучасних умов. Навіть простий перелік авторів та їхніх наукових публікацій неможливий, оскільки за обсягом перевищив би обсяг статті в цілому.

Незважаючи на широкий перелік публікацій у зарубіжній і вітчизняній літературі з питань економічної інтеграції регіонів, справа ще не дійшла до конкретніших і ясніших науково-методичних рекомендацій з обґрунтування в ході розробки стратегій розвитку моделей й організаційних форм внутрішньорегіональної, міререгіональної та міжнародної конвергенції та економічної інтеграції для досягнення проривних темпів.

Саме ця гілка проблематики достатньо систематизованого огляду не отримала, а ряд висновків і пропозицій мають фрагментальний характер. Якщо в наукових колах дані питання все ж таки обговорюються, а автори, зазвичай, розуміють один одного, то в свідомості практиків (працівників владних структур в адміністративно-територіальних одиницях різних рівнів) існує, без перебільшення, біла пляма, яку слід заповнити.

Постановка завдання. Оскільки в умовах значної асиметрії розвитку регіонів і обмеженості фінансових ресурсів у держави неможливо одночасно підтримувати розвиток успішних регіонів, особливо за інноваційно-інвестиційним вектором, і фінансувати розвиток депресивних і дотаційних, постала нагальна потреба у пошуку нових комбінацій економічного інструментарію для якнайскорішого виходу з економічної відсталості, маючи на увазі, що в економіці безвихідних ситуацій немає. Завдання даної статті є спроба обґрунтувати і запропонувати таку системну комбінацію.

Виклад основного матеріалу. Функціонування сучасної світової економіки характеризується глобальною нестабільністю, масштабними міжсистемними трансформаціями, явними ознаками зрушень в історичних типах глобальної спільності, набуттям глобальною економікою характеру дисипативного (розсіяного), гетерогенного (неоднорідного) за своїм змістом середовища, що містить у собі різноякісні структурні утворення, котрі взаємодіють між собою не за логікою детермінації, а за принципами нелінійної динаміки та на основі постулатів самоорганізації складних систем, що накладає

відбиток на парадигму та алгоритми управління на всіх рівнях, на світобачення взагалі.

Взаємодія різноякісних складових, які функціонують у межах гетерогенної системи, визначає її специфічну складність на відміну від однорідних – гомогенних (цілісних) систем [1]. Відбувається перехід від «системності, утвореної її елементами, до системності, що ґрунтується на зв'язках між ними, зрушень від елементарно – організованої системи до полі системи (комплексної системи)» [2], в якій відбуваються явища за полярно різними векторами, діють інститути з якісно різними властивостями й гетерогенними об'єктами. Перехід від простої складності до складності вищого порядку, до нової організаційної форми світобуття фахівці називають запозиченим із математики поняттям – «невизначеною множинністю». У її вимірах поряд з посиленням взаємопов'язаності, «компонент світоцілісності» наростає їх роздільність; «світ стає гомогенним і все більше взаємопов'язаним, а також гетерогенним і все більш розділеним» [2, 3]. Окреслилось виділення просторової, функціональної інституціональної та геополітичної незбалансованості основних мікро- і макроекономічних пропорцій глобального розвитку.

Саме тому, що світове господарство як складана система перебуває у ХХІ ст. у стані динамічної нерівноваги, воно формує основні центри сучасної світової економіки, які є носіями власних інтересів. Зміна пріоритетів у національних інтересах країн детермінує формування нового світового економічного порядку через те, що нові гео економічні та геополітичні виклики поглибили деформацію національних інтересів. І саме тому кожна з країн (як суб'єкт міжнародних економічних відносин в умовах зростання відкритості національних економік) обирає найбільш прийнятну для себе модель економічної поведінки. Іншими словами, сучасний стан розвитку глобальної економіки характеризується істотними змінами моделей та форм міжнародного співробітництва, виникненням загроз зовнішньоекономічним інтересам, різновекторність яких поглиблюється, зокрема, такими асиметріями як загрози щодо дотримання досягнутих у переговорному процесі домовленостей і зобов'язань; порушення цілісності глобального інституційного середовища; поширення торговельної експансії та воєн, які негативно впливають на стратегічне партнерство країн та їхню економічну безпеку.

Під впливом цих процесів країни з подібними, схожими ознаками економічного розвитку прагнуть до інтеграції зусиль та ресурсного потенціалу, прикладом чого можна вважати інтеграційні та реінтеграційні процеси в Європі, в інших міжрегіональних інтеграційних угрупованнях. І саме тут коріниться об'єктивна необхідність конвергенції моделей розвитку як країн, так і міжрегіональної конвергенції в їх межах. Ця необхідність посилюється тим, що глобалізація світового господарства супроводжується істотними суперечностями соціально-економічного розвитку країн, що поглиблюють відмінності у розвитку національних економік, деформують міжнародні економічні відносини, змінюють світовий економічний порядок. Скажімо, в останні роки дестабілізуючими чинниками для країн стали нові локальні кризи

та порушення діалогу між країнами-членами ЄС та іншими країнами Європи. Окрім того, у XXI ст. глобальні трансформації, спрямовані на лібералізацію міжнародних економічних відносин, набувають нового виміру, підтверджують складність узгодження геоекономічних пріоритетів країн, які, дотримуючись уніфікованих міжнародними інституціями правил, змушені захищати свої власні національні інтереси. Пріоритетом інтеграції країн у глобальне економічне середовище залишається забезпечення їхніх зовнішньоекономічних інтересів відповідно до власного потенціалу та обґрунтованих потреб, що й визначає використання ними різних моделей економічної поведінки. Є об'єктивна потреба вбудовувати в усі ці процеси і національні, і регіональні ринки, знаходячи ефективне місце в структурі світового ринку, в процесах міжнародної інтеграції і захищаючи ринок внутрішній.

Надзвичайно посилюється нестійкість всієї економічної системи в умовах, коли наслідком глобалізації і регіоналізації є небачене не тільки зростання й надзвичайне урізноманітнення проявів конкуренції, а й вплив на конкурентне середовище цілого спектру монетарних і фінансових процесів, зростання нестабільності фінансових ринків. Розвинутим країнам з ринками, що активно формуються і трансформуються, все більше притаманні зниження інфляції, конвергенція у сфері інституціонального забезпечення функціонування центральних банків та інструментів монетарної політики, експансія валових активів і зобов'язань. Розширюється глобальний монетарний і фінансовий простір стосовно каналів адаптації до шоків, доміант монетарної політики, характеру вразливості економік та негативних глобально значущих зовнішніх впливів. Нагромаджений рівень активів, валютних резервів і фінансових дисбалансів може бути спонтанно-стохастично змінений не стільки особливостями національної економіки, скільки зміною зовнішніх обставин, зокрема, у сфері диверсифікації активів і валюти, їх деномінації, що спричиняє динамічну корекцію валютного курсу та вартості активів, а відтак безпосередньо впливає на споживання, заощадження, інвестиції тощо.

Два надзвичайно складні та взаємопов'язані і одночасно суперечливі процеси – глобалізація і регіоналізація – спричиняють не тільки зміни соціально-економічні, але й суттєво впливають на трансформацію простору, прискорюючи темпи циклів «інтеграція - дезінтеграція» простору та його підсистем, у т.ч. і соціально-економічних. Формуються нові просторові утворення, що репрезентують наднаціональний, надрегіональний, надмуніципальний рівні і породжують виникнення нових економічних відносин між суб'єктами і об'єктами управління на всіх ієрархічних територіальних рівнях.

Традиційний перерозподіл, пересування, міграція, дифузія суб'єктів господарювання, факторів виробництва, ресурсів, капіталів, ринків поступаються економічно, соціально і екологічно більш ефективним мережевим структурам, полям економічного тяжіння до центрів розвитку, інституціональним просторовим утворенням, що виникають на існуючих або новостворених ієрархічних просторових елементах як форми інтеграції. Поступово вдосконалюється парадигма змісту понять простір (простовірність)

та інтеграція. За цих умов і тяжіння до неоекономіки міняються характер і масштаби конкурентних відносин – все більше використовуються механізми партнерства для посилення конкурентних переваг; просторовий поліцентризм; мережевий характер розвитку; соціальна спрямованість пропозиції товарів і послуг та й всієї економіки; активізуються позаієрархічні горизонтальні зв'язки; гравцями геоekonomіки використовуються системи розселення для дифузії інновацій.

Розширюються інтернаціональні відтворювані ядра (як результат опосередкованого через транснаціоналізацію винесення традиційних відтворювальних процесів за межі національних економік), ускладнюється їхня внутрішня структура, стає багаторівневим управління економічним розвитком країн і регіонів та посилюється інтелектуалізація процесів управління цим розвитком. Демонізується знання, наростає пасіонаризація інформації за спадного тренду глобального інвестиційного циклу. Динамізація процесів уніфікації через глобальний характер економічного обігу, посилення глобалізаційної природи складових економічних систем відчиняє двері віртуалізації та мережовості формування конкурентних переваг. Наявність (через асиметрію розвитку) індустріальної та постіндустріальної моделей розвитку в різних країнах світу вимагає новітніх підходів до «вписування» у світову економічну систему з метою врахування інтересів різних груп країн, чинників, які раніше не вважались економічними.

Все відчутніше даються взнаки регіональні наслідки глобалізації, динамічніше трансформується парадигма регіонального соціально-економічного розвитку, на зміну традиційним приходять концепції глобально орієнтованої регіональної політики, її соціогуманістичного імперативу, транснаціональної інтеграції і міжрегіональної конкуренції, просторового сталого розвитку територіальних соціально-економічних систем.

Ці обставини (і сучасна світова криза це ще раз засвідчила), надзвичайно актуалізуються і визначають детермінантні фактори сучасної економічної поведінки суб'єктів економічної діяльності на мікро-, мезо- і макрорівні, зміст трансформації їхніх функцій взагалі, а управлінських зокрема. Особливого значення набуває відтворювальний підхід до згаданих процесів на регіональному рівні. Адже не випадково під регіоном усталено мається на увазі територіально спеціалізована частина національної економіки, що характеризується єдністю, цілісністю і завершеністю відтворювального процесу, котрий має особливі, специфічні форми прояву його стадій, і протікання соціально-економічних процесів загалом. Єдина система регіонального відтворювального циклу, будучи результатом поєднання галузевого і територіального поділу праці і знаходячи своє вираження в безперервному відновленні усіх факторів виробництва та виробничих відносин, має забезпечувати не тільки відтворення всього комплексу продукції і послуг, але й способу вирішення всіх складових ефективного функціонування суб'єктів регіональної соціально-економічної системи, збереження її цілісності та постійної взаємодії в умовах сучасних світових викликів та високого ступеня невизначеності.

Отже, об'єктивно виникає нагальна потреба у поглибленні наукового уявлення про зміст необхідних трансформаційних змін у структурі і функціях управління відтворенням соціально-економічних процесів країн і регіонів в умовах глобальних викликів з позицій адаптивних поведінкових моделей, видозміни філософії управління, на основі яких можливі стабільність і динамічність розвитку, забезпечення фінансової й інноваційно-інвестиційної спроможності, а отже й конкурентоздатності.

Логічною є поява нових вимог до змістового наповнення функцій управління відтворенням соціально-економічних процесів, нагальної потреби використання нових комбінацій факторів, суб'єктів, механізмів та алгоритмів.

Як обґрунтовано наголошують українські науковці, в умовах поліцентричного розвитку світового господарства, де нерівномірність зростання окремих країн і регіонів перманентно модифікує розстановку сил у світі, Україна має шанс вийти на передові позиції соціально-економічного розвитку за порівняно обмежений часовий період [5]. Автори відштовхуються від аналізу динаміки розвитку сучасних економічних систем. За законом експоненціального розвитку інформаційних технологій Р. Курцвеля, людство звикло спостерігати лінійні процеси, у нього немає досвіду спостереження експоненціальних процесів у природі (за винятком мікробіології), однак усе, що пов'язане з інформацією, рухається по експонентні згідно закону Мура [6]. Саме тому численні науковці схиляються до думки, що економічна система, котра розвивається на основі продукування, вдосконалення і використання інформаційних технологій, може набувати експоненціального характеру розвитку. Отже, немає сумнівів у доцільності пошуку такого характеру шляху для України та її регіонів. Звісно, починаючи з формування відповідної виваженої стратегії соціально-економічного розвитку, яка включала б використання арсеналу чинників, адекватних вимогам часу.

Започаткована реформа бюджетної децентралізації спрямована на розширення повноважень органів місцевого самоврядування, зокрема стосовно розв'язання проблем регіонального/місцевого масштабу, вимагає не тільки вдосконалення в системі міжбюджетних відносин власне бюджетного вирівнювання задля згладжування диспропорцій регіонального розвитку, але й нарощування можливостей реалізації регіонами власного потенціалу соціально-економічного розвитку.

У 2016 і 2017 роках Уряд України розпочав роботу з модернізації промисловості, наукових досліджень та інноваційної системи, боротьби з корупцією, судової реформи, залучення іноземних інвесторів, розширення можливостей підприємців щодо отримання додаткових ресурсів розвитку залежно від результатів їхньої діяльності. Прийнято рішення Кабінету Міністрів України щодо посилення суспільного впливу на підготовку рекомендацій в галузі технічного переозброєння виробництва, для чого утворено Національний комітет з промислового розвитку, головним завданням котрого є консультування Уряду з питань реального стану справ, розвитку механізму посилення конкурентоспроможності товарів і послуг, підвищення ефективності державного управління на інноваційних засадах. Кінцевою метою

його діяльності є забезпечення умов для впровадження високотехнологічної моделі виробництва та випуску продукції на експорт[7].

Така постановка не суперечить висновку, що «історія розвитку і функціонування промислової політики показала, що відбулась її поступова еволюція від галузевої до державної промислової політики підвищення конкурентоспроможності, до якої у даний час прагне більшість розвинутих країн і країн, що швидко розвиваються»[8].

Через нерівномірне територіальне розміщення продуктивних сил, відсутність організаційно-економічного механізму збалансованого розвитку регіонів, кризові явища, наявність структурних трансформацій, військові дії на Сході України, процеси бюджетної реформи і реформи адміністративно-територіального устрою диференціація бюджетного потенціалу і фінансової автономії регіонів поки ще не вирівнюється. Продовжує існувати радикальна диференціація регіонів України за рівнем економічного і соціального розвитку. Саме тому в Державній стратегії регіонального розвитку до 2020 року в числі пріоритетів зафіксовано недопущення поглиблення регіональних диспропорцій у доступі населення до базових публічних послуг[9].

В актуальності такої постановки переконуємося на прикладі «Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2020 року». В ній йдеться, зокрема, про те, що навіть за умовами повного виконання «Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (регіональний розріз)» в нашій області рівень валового регіонального продукту (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу зростатиме від 14529 грн. у 2012 році (45,4 % від середньоукраїнського) до 30451 грн. у 2020-му (53% від середньоукраїнського). Найвищий дохід у розрахунку на одну особу зростатиме від 18108 грн. у 2013 році (71,8 % від середньоукраїнського) до 27928 (70,9 % від середньоукраїнського) у 2020 році. Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу зростатиме від 77 дол. США у 2014 році (5,99 % середньоукраїнського показника) до 96 дол. США (5,48 % від середньоукраїнського на 01.01.2021р.). Експорт товарів у розрахунку на одну особу зросте з 138 дол. США у 2013 році (9,91 % від середньоукраїнського показника) до 239 дол. США (10,9 % від середньоукраїнського показника) у 2020 році. Тут, вочевидь, коментарі зайві.

Ринкові сигнали через їхню обмежену природу, самі по собі не можуть виконувати координуючу роль у процесі соціально-економічного розвитку. «Їх доповнюють державне стратегічне планування і регулювання: вони повинні знімати ризики для інвестора, оскільки жодний інвестор не наважиться зробити стартові капітальні вкладення, доки не буде впевнений в їх поверненні та окупності»[8]. Вибір стратегічних напрямків соціально-економічного розвитку має відбуватися із врахуванням як геополітичних, так і гео економічних чинників, а зовнішньоекономічні зв'язки мають бути диверсифіковані як за географічного, так і товарною структурами.

Одне слово, на часі радикальна корекція за змістовим наповненням організаційно-економічних моделей та методичних схем управління соціально-економічним розвитком взагалі, а інноваційною складовою відтворення

зокрема. Це надзвичайно широке поле проблем і діяльності. Складові такої корекції як чинники динамізації розвитку диктуються обставинами, приведеними вище, і полягають, на наш погляд, у викладеному далі.

Висновки і пропозиції. Перспективи подальших розвідок.

Пропозиція 1.

Як ніколи актуалізується включення в стратегію і тактику соціально-економічного розвитку, в практику їх реалізації і поточних дій організаційно-економічних важелів активізації внутрішньо-регіональної, міжрегіональної, міжнародної конвергенції та інтеграції, в тому числі і виробничо-ресурсної, в усій гаммі форм і видів останньої.

При аналізі обговорюваних явищ ми виходимо з точки зору обміну ресурсами в широкому розумінні. Сучасні дослідники розуміють під ресурсами будь-які компоненти матерії, енергії та інформації, що забезпечують функціонування соціально-економічних систем і виступають у вигляді безпосередньо споживаних речовин і енергії, умов, функцій, прав на легітимне використання і т.п. Ми відштовхуємося також від висновків авторів, які вбачають у ресурсному обміні життєвий цикл економічного суб'єкта як нескінченної послідовності одиничних обмінних циклів і вважають, що «один із організаційних напрямків розвитку інноваційних механізмів управління ресурсним обміном пов'язаний із об'єднанням з метою зниження витрат обмінних операцій»[10].

Інтеграція – це майже невитратний варіант просування до фінансової спроможності та інвестиційної привабливості. Він потрібен для подолання низької фінансової спроможності, об'єктивно і невідворотно (за існуючих умов) низького креативного рівня, вузького часового обрїю у діловому мисленні кадрів, а, отже, і низької інноваційної привабливості та продуктивності середньостатистичного суб'єкта господарювання. Адже перманентна диверсифікація і структурне оновлення доступні лише потужним інтегрованим господарським системам. Диверсифікований і поліфункціональний господарський комплекс має більше можливостей для розвитку виробничої і ринкової інфраструктури, малого і середнього бізнесу, створення нових робочих місць, підготовки та перепідготовки населення тощо.

В різних програмних документах цей чинник майже ніколи не виділяється, хоч давно і всім відомо, що неможливо, оптимізувати складну систему відразу за всіма параметрами: щоб домогтися досконалості в чомусь одному, доводиться жертвувати іншим. Тому еволюція – це перманентний пошук компромісу, і звідси впливає неминуча обмеженість можливостей будь-якої окремо взятої системи. Найпростіший і ефективний шлях подолання цієї обмеженості – симбіоз, кооперація, інтеграція зусиль і ресурсів.

Ми забуваємо, що дана закономірність, тобто схильність до інтегрування, прослідковується повсюдно, носить всеохоплюючий характер у природі і суспільстві. Скажімо, практично в усіх теоріях виникнення життя, як відомо, названі кілька головних чинників, без котрих ця подія не могла б відбутися. Серед них – концентрування простих молекул поблизу активних центрів, у яких відбуваються реакції, ускладнення органічних молекул, які утворюються, до

первинних упорядкованих структур, утворення структур високого порядку, а потім і систем, які самовідтворюються.

В країнах та їхніх регіонах як у гіперскладній динамічній системі водночас відбуваються процеси розвитку і деградації, трансформації окремих і пов'язаних між собою елементів, зв'язків і відношень. Завдання контрольованого цілеспрямованого соціально-економічного розвитку вимагає таких змін у функціях управління, які б стимулювали позитивні зміни просторових характеристик і відмирання неефективних, тим більше – шкідливих характеристик. В загальному вигляді завдання постає таким чином: в кожному конкретному випадку потрібно знаходити точку і форму реалізації «золотого перетину» простору потоків та мереж, стиснутих комп'ютерними технологіями до миті, і простору територій з їхніми трудовими (і суспільними взагалі) процесами, вимірюваними погодинним часом буденного життя.

Сьогодні вважати ефективним можна лише те виробництво, яке готове до конкуренції в умовах світової економічної інтеграції. В свою чергу конкурентоспроможність країни визначається конкурентоспроможністю її підприємств і організацій, вироблюваного сектору товарів і послуг. Отже, ефективність і конкурентоспроможність не можна розглядати без взаємозв'язку з економічними і соціальними процесами в загальносвітовому і європейському масштабах.

Прагнення до відкритості економіки треба органічно поєднувати із застосуванням за загальноприйнятими правилами таких механізмів та інструментів протекціонізму, які постійно і послідовно забезпечували б настільки кваліфікований і модерний захист національних інтересів, що унеможлиблював колізії між державами, спротив світової спільноти. Поряд з цим і синхронно слід, звісно, займатися структурною адаптацією до пріоритетів світової економіки, формуванням адекватної цій меті інноваційно-інвестиційної стратегії всіх видів економічної діяльності.

Ринки існують і функціонують не тільки в економічній площині. Існує політичний ринок (демократія), ринок інтелектуальних цінностей (патенти, ліцензії, авторські права). Існують обмеження на їх поширення в інших сферах людського буття, включаючи духовну сферу чи сферу природи і побуту (торгівля правами на викиди забруднень довкілля, комерціалізація аксіологічних цінностей і визначення морального релятивізму, використання в комерційних цілях відкриттів генетики тощо). Наслідком цих процесів є поширення логіки конкуренції, яка повинна цивілізувати боротьбу між сильнішими і слабшими та змушувати останніх до самовідповідальності, знищуючи цим джерела несправедливої наживи на людському альтруїзмі.

Оскільки «трансформація суспільного порядку – процес безперервний»[11], суспільну систему, як і будь-яку іншу, можна уявити як ланцюг транзиторних станів і періодів адаптації до нової якості. Управління цими процесами без усвідомлення загальної стратегії сміливо можна кваліфікувати як небезпечне. Плюрипотентні транзисторні стани і надалі потребують якомога повнішої уваги вчених-фахівців і практиків найрізноманітнішого профілю. «Подальші успіхи на цьому шляху будуть

пов'язані з між – дисциплінарною взаємодією, адже зараз проблемам міжрегіональних стосунків присвячують свої дослідження соціологи, історики, географи та представники інших наук»[12].

Потрібні продумані, системні підходи до вироблення стратегії і тактики економічної політики, механізмів та інструментів її реалізації, співвіднесення їх з орієнтирами, логікою та вимогами інтеграційного процесу. Силою, яка повинна і може лобювати українські загальнодержавні і регіональні інтереси в процесі інтеграції в ЄС, є політична та економічна еліта. «Земля та інші природні ресурси не здатні до переміщення, – переміщуються лише люди із своїми проблемами, тому саме мобільність капіталу та інформації, а також бізнес несуть відповідальність за економічну інтеграцію»[13].

У свідомості політичної і економічної еліти слід укорінити глоналізацію, тобто націленість на процес виявлення, обґрунтування та застосування глобальних процесів винятково у національних інтересах, і інфотейнмент (infotainment, від англійського, information — інформація і entertainment — розвага), тобто націленість на нестандартні, гнучкі форми економічної діяльності.

Кожний регіон повинен мати модель внутрішньої і зовнішньої економічної інтеграції в процесі розширеного відтворення. Йдеться про створення моделей просторових диверсифікованих, виробничо взаємопов'язаних господарських комплексів та формування регіонального, місцевого (муніципального) рівня як первинної основи просторового розвитку[14].

Принагідно зауважимо, що агломераційна економія, яка полягає у зниженні трансакційних витрат взаємозалежних суб'єктів господарювання за їх концентрації на обмеженій частині простору, виступає протиположною тенденцією до зниження граничної рентабельності капіталу за незмінних обсягів інших виробничих ресурсів.

Різні юридично-економічні типи інтегрованих суб'єктів господарювання доцільні і ефективні в одній ситуації і для одних цілей та навпаки – для цілей інших і в інших ситуації. Слід пригадати хоча б узурпацію економічної влади найманим менеджментом в акціонерних та інших товариствах, вади всіх тих форм, які пов'язані з добровільною відмовою їх засновників від прав власності на майно, внесене ними до статутного капіталу, і таке інше.

Отже, існує необхідність в пошуках синергетичного ефекту звертатися до тих форм господарської організації і форм об'єднання ресурсів, за яких учасники не позбавляють себе можливості контролювати використання свого капіталу. Суть цих форм полягає в тому, що юридична особа наділяється повноваженнями лише розпорядника спільними ресурсами. Право власності на свої внески і доходи від них засновники зберігають за собою. Така юридична особа не є власником, вона є підприємством без утворення юридичної особи. Скажімо, підприємство, засноване на основі договору про спільну діяльність. Прикладом відносин подібного роду можуть бути відносини між банком і його клієнтами, між дебітором і кредитором. За логікою глобальних інтеграційних

процесів таким формам належить майбутнє за умови радикального посилення нормативної бази їхньої діяльності.

Гальмівні чинники переходу до інноваційно-інвестиційної моделі соціально-економічного розвитку і піднесення конкурентоспроможності потрібно знімати за існуючих умов перш за все через інтеграцію потенціалів: виробничого, технологічного, інвестиційного, інноваційного тощо. Це є необхідною складовою відтворюваного процесу з точки зору збереження цілісності економічного простору країни в процесі глобальної інтеграції через формування потужних і стійких, конкурентоспроможних елементів макро-, мезо- і мікрорівнів просторової структури економічної системи України. Саме внутрішньо- і міжрегіональні зв'язки є одночасно і джерелом ресурсів та нових механізмів розвитку, і чинником протидії призовим явищам[15, 16]. Цьому сприяє, зокрема, перманентна диверсифікація і структурне (продуктове, технологічне, галузеве) оновлення, доступне потужним інтегрованим господарським системам. Успіху на глобальних ринках (особливо високотехнологічних товарів) можуть досягти лише ті суб'єкти, котрі мають монопольний статус на національному ринку. У великого економічного гравця існує система багаторівневого узгодження управлінських рішень і пов'язана з цим конкуренція компетенцій (за сфери впливу всередині фірми і внутріфірмові ресурси). Отже, по мірі розвитку глобальної конкуренції має розвиватися внутрішньокорпоративна та внутрішньофірмова конкуренція[17]. А для цього треба змінити економічне обличчя і суб'єктів господарювання, і регіонів.

Потенційні складові синергетичного ефекту інтегрованих структур – це розробка спільних інвестиційних проєктів та концентрація інвестиційних ресурсів, нарощення інвестиційного потенціалу за рахунок доступу до додаткових позичкових коштів і акумулювання їх учасниками; спільне фінансування та економія на тиражуванні здобутків НДДКР; прискорення НТП; піднесення конкурентоспроможності та експортного потенціалу; раціоналізація технологічних і коопераційних зв'язків; економія на трансакційних витратах; операційна економія (усунення дублювання управлінських функцій, їх централізація, скорочення збутових витрат, нарощення масштабу виробництва); поширення контролю на ринках; нарощування кількості і обсягів замовлень або контрактів, їх оперативніша реалізація за рахунок об'єднання активів; розширення гамми форм кооперації та поділу праці; поява «внутрішніх ринків» [18]; вплив на процеси модифікації конкурентного середовища.

Ця інтеграція має відбуватися за умови дотримання антимонопольного законодавства, що унеможливило б зловживання домінуючим становищем на відповідних ринках. Інтеграційні процеси повинні забезпечувати цілісність відтворювально – інвестиційних циклів у регіонах як складових загальнонаціональної системи відтворення. Цього регіональні органи влади мають домагатися вже на стадії стимулювання інтеграційних процесів через конкурентність при передачі власності в оренду, лізинг, концесію, у процесі укладення контрактів, через постійне удосконалення з цих позицій конкурсних процедур. Важелів такого впливу є надзвичайно багато.

Оскільки найбільш ефективною формою взаємодії в інноваційних системах є мережеві зв'язки, які оптимізують трансакційні (операційні та організаційні) витрати порівняно з ринковими або ієрархічними зв'язками, через зростаючу інтеграцію приватних і суспільних учасників у процес формування і реалізації регіональної політики політичні (стратегічні) мережі стають новою формою регіонального управління[19].

Що стосується конвергенції, то цей термін був запозичений економістами з теорії систем і теорії конвергенції в 1940 і 1950-х роках. Найбільш вживаною вважають дефініцію, в якій використовуються слова «наближення», «подібність», «уподібнення», які використовують в аналізі соціально-економічного простору окремих країн. Термін «конвергенція» походить від латинського дієслова *converge, convergere*, тобто «схиляння до чогось», «наближення в певному пункті», «уподібнення», «виникнення якихось подібностей». А інтеграція (лат. *integratio* – відновлення і цілий) – поступове зближення та об'єднання економічних суб'єктів у процесі їх взаємодії (взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозбагачення та ін.).

Існує ціла гамма спроб трактування конвергенції представниками різних напрямів економічної теорії. Стислий огляд таких спроб було здійснено, наприклад, українськими і польськими вченими[20]. Зокрема розглянуто макроекономічне трактування, [в тому числі оцінювання існування подібності типу бета (β) чи сигма (δ)], реальну конвергенцію у вузькому значенні, реальну конвергенцію у широкому значенні, номінальну конвергенцію, умовну та безумовну конвергенцію, вимірники економічної конвергенції, дилеми виміру процесу подібності, пов'язані з даною проблематикою чинники і перешкоди зменшення різниці у розвитку в економічній теорії. Вченими здійснюється огляд політик, спрямованих на зменшення різниці у розвитку країн з відповідними висновками. Виділення поняття «конвергенція» та пропонування його класифікація з позиції системності дозволяє краще заглибитися у суть цього процесу. Були виявлені і розглянуті важливі риси конвергенції соціально-економічних систем у контексті розвитку глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, розкриті особливості застосування механізмів та інструментів конвергенції національних економік Польщі та України, диверсифікації двосторонніх економічних відносин[21].

Встановлено, що проблеми δ -конвергенції (скорочення міжрегіональної диференціації показників ВРП на одну особу чи інших показників доходів) спричинені одвічною дилемою будь-яких об'єднань і структур – з одного боку, сподівання на отримання вигод від інтеграції, а з іншого, - небажання поступитись власними уподобаннями учасників інтеграційного утворення – зумовлені їх інституційними та економічними відмінностями[22]. Відсутність же β -конвергенції (прискороного розвитку бідніших регіонів для поступового згладжування міжрегіональних асиметрій) вказує на недостатню ефективність інтегрованих ринків, які функціонують у межах економічного простору інтеграційного угруповання. Тобто деякі країни і регіони недостатньо використовують порівняльні переваги, які б допомогли їм досягти вищих темпів розвитку[23].

Свого часу було проведено економетричне дослідження міждержавної конвергенції у сфері споживання енергетичних природних ресурсів (енергоємності ВВП та доходу на душу населення). Було зіставлено показники 15-и країн ЄС з 15-ма країнами євразійського простору (Азербайджан, Білорусь, Болгарія, Казахстан, Литва, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, Туреччина, Туркменистан, Україна, Угорщина, Узбекистан та Чехія). У всіх досліджуваних країнах Євразії, крім Туркменистану, спостерігалася конвергенція за доходом на душу населення та енергоємністю ВВП з 15-ма країнами ЄС. Зменшення різниці в рівні ВВП на душу населення між двома групами досліджуваних країн на 1% зумовлювало зменшення енергоємності в середньому на 0,16%. Швидкість конвергенції між цими групами країн сягала 0,93% на рік, що сприяло економічній інтеграції та створювало сприятливі передумови для формування та реалізації міжнародної економічної політики збалансованого природокористування[24]. Отже, дослідження довело, що реальна конвергенція є позитивним чинником інтеграції і навпаки. Їхній взаємовплив ілюструє рис.1.

Рис. 1. Краплинна модель взаємовпливу і нарощування потенціалу та інтеграції.

Не випадково обґрунтовувалась і обґрунтовується думка, що швидкий розвиток Західної Європи можливий лише через подальшу конвергенцію внутрішніх регіонів, які додаватимуть соціально-економічній стійкості ЄС та сприятимуть реальній гомогенізації європейського простору [25].

Отже, на перший план виходить ідентифікація господарських систем і окремих суб'єктів економічної діяльності країн, їхніх регіонів, виявлення рівня їхньої «генетичної» спорідненості в конвергентному та інтеграційному контекстах. Для визначення доцільності та впливу наслідків економічної інтеграції найбільш слушним вважається використання методу економіко-математичного моделювання та методу сценаріїв. А найбільш відомим, а також економічно та математично обґрунтованими, вважаються моделі багаторегіональних систем, які розроблені у 80-90 роках ХХ ст.. Зокрема, оптимізаційна міжрегіональна міжгалузева модель[26], модель економічної взаємодії регіонів[29]. Найчастіше використовується в науковій літературі оптимізаційна статистична модель міжгалузевого балансу регіонів[27, 28]. Міжрегіональні потоки можуть досліджуватися наступними методами: статистичними (метод аналітичних таблиць; метод коефіцієнтів; балансовий метод); експортних оцінок; соціологічного опитування. Найбільш поширеним методом аналізу міжрегіональних взаємодій (починаючи з 1959 року) було складання міжгалузевих балансів у розрізі регіонів.

Вчені Інституту Регіональних Досліджень вважають, що концептуальна схема аналізу міжрегіональних взаємодій має включати 5 аналітичних блоків: 1. Аналіз міжрегіональних економічних потоків та рівня інтегрованості регіону в національну і світову економіку. 2. Аналіз бар'єрів міжрегіональної економічної інтеграції та причин їх виникнення. 3. Аналіз впливу рівня міжрегіональної інтеграції на економічний розвиток регіону та країни в цілому. 4. Аналіз наявних інтеграційних проектів за участю господарюючих суб'єктів двох чи більше регіонів щодо можливості їх реалізації та ефективності. 5. Аналіз взаємовпливу міжрегіональної інтеграції та асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів, як в межах макрорегіонів, так і по країні в цілому[30].

Для визначення інтеграційного потенціалу економік та напрямів інтеграції областей Карпатського регіону та областей-сусідів Чернівецької області ми спробували використати метод евклідової відстані; гравітаційну модель; методи штучного інтелекту – Карту Кохонена та нечітку кластеризацію. Показники визначали для кожного виду економічної діяльності.

Розрахунки дали досить несподіваний результат, який повністю співпав і за методом евклідової відстані, і штучного інтелекту. Генетично більш спорідненими з точки зору інтеграційного потенціалу виявились Чернівецька, Закарпатська і Тернопільська області – один кластер; Хмельницька і Вінницька – другий кластер. Просторово відокремленими виявились Львівська та Івано-Франківська області. Тобто традиційно відомі нам контури Карпатського регіону не підтвердилися. Якщо у гравітаційній моделі відстань вважати константою, то й за цим методом – той же результат.

Звісно, висновки доопрацьовувалися експертним шляхом, і продовжується пошук інших технологій аналізу для співставлення результатів і врахування при прийнятті управлінських рішень[31, 32, 33].

Для створення атмосфери спонукання господарських кадрів до інтеграції зусиль і ресурсів доцільно було б:

- пошукати і застосувати (допоки в державі не прийняті відповідні законодавчі рішення) організаційні, економічні і правові важелі впливу на власників приватних підприємств і холдингів стосовно зниження надвисокої зношеності основних фондів, ліквідації застарілого устаткування та стимулювання за своєчасне введення нового, прогресивного обладнання;

- те ж саме стосовно обмеження можливостей суб'єктів господарювання щодо використання їхніх фінансових ресурсів на проведення капітальних ремонтів (до 24% усіх капвкладень[34]) і стимулювати організацію сучасних високотехнологічних виробництв;

- теж саме стосовно заохочення приватного сектору до участі в державних інвестиційних проектах із масового розвитку високотехнологічних виробництв;

- лобіювати прискорення розробки і запровадження а) нової інституційної методики державного регулювання процесів створення та фінансового забезпечення національної інноваційної системи; б) механізмів координації і взаємоузгодження управлінських рішень з приведення умов господарської діяльності підприємств у відповідність із завданнями, визначеними Урядом; в) схем державної підтримки, що надаватиметься підприємствам для реалізації інвестиційних проектів через бюджетно-кредитний канал на умовах її повернення власникові.

На відміну від існуючої практики пропонується доповнити використовувані нині підходи та методи визначення пріоритетів у конвергентному та інтеграційному процесі об'єктивними моделями, які орієнтують на конкретне визначення мети, об'єктів і суб'єктів співробітництва та максимізацію виробництва ВДВ, на сценарне прогнозування в умовах цивілізаційних змін.

Через обмеженість простору і ресурсів для регламентації просторової організації та розвитку країн і регіонів найбільш придатні моделі-обмежувачі, котрі звужують вибір можливостей у поведінці системи, не диктуючи при цьому жорстких рішень. Іншими словами, встановлюються можливі значення векторів і меж прийняття рішень, визначення і обмеження тих, які являють найбільший інтерес для країни чи регіону. Логічно виникає потреба представляти країну чи регіон як просторове середовище, охоплювати взаємозв'язки всіх властивостей простору, відмовлятися від існуючих моделей однобічного описування ситуацій і домагатися можливості формування багатовимірних моделей.

Не менш важливо враховувати пізнавальні, інформаційні та емоційні чинники. Адже «люди в умовах пізнавальних, інформаційних та емоційних обмежень роблять помилки, наслідком яких є нагромадження явищ і процесів, що спричиняє коливання процесів розвитку, в тому числі і в економічному зростанні. Люди вчаться на своїх помилках, тому й виникає мінливість причин розвиткових процесів, котрі генеруються діями людей. Саме ця мінливість причин у часі разом з випадковими потрясіннями, що виникають унаслідок навколоекономічних процесів (кліматичні зміни, раптовий вибух суспільних

конфліктів, нові технології тощо), надзвичайно ускладнює прогнозування перебігу економічної кон'юнктури»[35].

Пропозиція 2

Існує об'єктивна потреба трансформувати структуру видів економічної діяльності з метою стимулювання економічного зростання на основі піднесення продуктивності праці і, звісно, фінансових результатів. Задамо собі питання: чи можливо домогтися цих прогресивних структурних змін і виходу на траєкторію сталого динамічного соціально-економічного розвитку без чіткої уяви, за якими міжгалузевими пропорціями і за якими співвідношеннями темпів мають розвиватися види економічної діяльності в регіонах і в країні, аби забезпечувати отримання максимально можливої доданої вартості? Виявляється, ні.

В науковій економічній літературі останніх десятиліть була прикута величезна увага до з'ясування сутнісних імперативів структурної політики, структурних дисбалансів в економіці країн і регіонів, концептуальних підходів до структурування економік та механізмів структурної політики. З поля уваги випадала проблематика галузевих пропорцій і темпів розвитку окремих видів економічної діяльності як чинників максимізації випуску валової доданої вартості. Ця проблематика є по суті відправною у пошуку широкого спектру інструментів структурування економік, їх інноваційно-технологічної реструктуризації. Природньо, виникає наступне питання, яке, до речі, чомусь майже не згадується при розв'язанні такого роду задач. В яких пропорціях і за якими темпами мають розвиватися ВЕД з метою максимізації випуску валової доданої вартості? Звісно, склад ВЕД залежить від природно-ресурсного потенціалу. Під ним ми розуміємо всі види і групи джерел та засобів існування людей в регіоні – природні, технічні, економічні, культурно-історичні, соціально-побутову інфраструктуру, а також людину – головний і найбільший ресурс, за допомогою якого забезпечується використання всіх інших ресурсів.

Ми спробували досліджувати це питання як на матеріалах в цілому по Україні і Румунії, так і окремо по сусідніх регіонах Румунії й України. Результати автокореляційного аналізу показали, що між складовими сумарної доданої вартості (за ВЕД) існує тісний кореляційний зв'язок. Мінімальний коефіцієнт кореляції складає 0,83 для України та 0,76 для Румунії. Так само й на регіональному рівні. Далі ми пішли шляхом розробки економіко-математичного методу прогнозування стратегій розвитку країн та їхніх регіонів на основі нейронних мереж Хопфілда. Розв'язання цієї задачі можливе за наступними етапами. Етап 1. Побудова регресійних моделей. Етап 2. Аналіз чутливості. Етап 3. Побудова нейронної мережі Хопфілда. Етап 4. Формування варіантів стратегій розвитку. Етап 5. Комп'ютерний експеримент. Продовжуємо вишукувати інший сучасний інструментарій аби співставляти і оцінювати результати застосування кожного з них[36, 37, 38, 39, 40].

Отже, об'єктивно існує потреба внести корективи до практики розроблення та реалізації Стратегій розвитку областей, до оперативних заходів, які б по суті були технологією відтворення потрібної структури видів економічної діяльності, тобто визначенням на перспективу складу і динаміки,

пропорцій і темпів розвитку відповідних умовам і природно-ресурсному потенціалу регіону видів економічної діяльності, які забезпечують максимізацію випуску доданої вартості на особу населення, рух на цій основі до фінансової самодостатності.

Пропозиція 3

На перший план об'єктивно виходить також необхідність зосередити зусилля на визначенні та наступному формуванні центрів інвестиційно-інноваційно-технологічного прориву, котрі в подальшому грали б вирішальну роль у просуванні регіонів уперед. Для цього доцільно:

а) формувати пакети проектів нормативно-правових документів щодо створення спеціального режиму інвестиційної діяльності та пріоритетного розвитку. В даному разі йдеться про преференційні режими лише для новостворених суб'єктів інноваційного спрямування.

б) забезпечити згуртування депутатського корпусу всіх рівнів та найактивніших і найкреативніших представників громадськості в групи моніторингу і просування процесів представлення пакетів проектів необхідних документів у директивні органи, настирливого лобіювання їх прийняття, а в подальшому – контролю впровадження;

в) введення інституту кураторів чи модераторів тощо такого роду проектів.

Такі центри (або ядра) дають змогу, окрім іншого, організувати мережі (шлейфи, ланцюги, кластери тощо, всі інші форми інтеграції) малого та середнього підприємництва на різнобічних і різноманітних засадах. Це безальтернативний шлях зрушень в подоланні відставання в соціально-економічному розвитку за експоненціальним вектором.

Принагідно зауважимо, що у Чернівецькій області, наприклад, такі пропозиції і розроблені пакети документів вносилися на розгляд владних структур двічі за останні 25 років, а в кінці 90-х вони були навіть прийняті Урядом України до впровадження. Питома вага Чернівецької області у всеукраїнській економіці (менше 1%), її мінімальні географічні і демографічні характеристики дають можливість експериментальної перевірки дієвості запропонованих новацій без суттєвих ризиків і негативних наслідків для країни.

Такий підхід «вписується» в запропоновану Дж. Фрідманом чотирьох стадійну схему формування центрів зростання («ядер») у країні:

1) наявність великої кількості локальних ядер, що мало впливають на навколишні їхні території; 2) поява одного найбільш потужного ядра, що формує полюс росту і здійснює вплив на велику периферію; 3) розвиток ще декількох ядер, що призводить до утворення поліцентричної структури полюсів росту; 4) злиття ядер в урбаністичну поліареальну структуру з могутньою периферією[41].

Пропозиція 4

На часі створення та імплементація в Google Maps тривимірних моделей атракцій для формування інвестиційного бренду областей. За допомогою сучасних технологій створюються інтерактивні продукти-інвестиційні

пропозиції, які дають мобілізуюче уявлення про особливості інвестиційної привабливості регіону[42].

Пропозиція 5

І у транскордонному співробітництві потрібен перехід від загальних принципових положень, угод тощо до формування конкретних алгоритмів дій по інтеграції і досягненню синергитичного ефекту. На перший план виходить ідентифікація господарських системі окремих суб'єктів економічної діяльності сусідніх країн, виявлення рівня їхньої генетичної спорідненості в конвергентному та інтеграційному контекстах.

Пропозиція 6

Для інформаційно-комунікативного та ментально-психологічного забезпечення активізації і консолідації зусиль по досягненню проривних темпів соціально-економічного розвитку за інноваційною моделлю слід невідкладно долати прірву між рівнем наукової, філософської, естетичної думки, новаціями у сфері технологій, мистецтва, літератури і рівнем масової свідомості, яка здебільшого залишається у полоні хаотичних критеріїв і нерозвиненого смаку, використовуючи вже, можливо, ментально-психологічні та інформаційно-комунікативні інтервенції. В контексті усталення економічного розвитку доцільно невідкладно вживати заходів щодо людської поведінки, метою яких є зміна та вдосконалення поглядів населення, спрямованих на втілення положень соціальної відповідальності перед суспільством в інтересах його розбудови, підвищення індивідуальної конкурентоспроможності громадян заради вдосконалення національного інтелектуального середовища, зростання продуктивності праці для досягнення експоненціальних темпів соціально-економічного зростання, піднесення громадської активності з метою розвитку суспільного потенціалу й добробуту. Це, в свою чергу, відкриє можливості дотримання учасниками економічних процесів принципів узгодженості, доцільності, відкритості дій, соціального партнерства, інтеграції соціального простору, пропорційності вигод та комплексності підходів до вживання заходів.

Українська наука має в цьому відношенні критичну масу напрацювань, що акумулювали в собі інтелектуальний потенціал фахівців різних областей знання – економістів, географів, соціологів, психологів, політологів та ін., найкращий досвід розв'язання обговорюваних проблем за кордоном. Слід використовувати, зокрема, методологічний підхід, що не лише окреслює інституційне середовище, де функціонує соціально-економічна система, але й відображає особливості діяльності суб'єктів господарювання та управління, специфіку організаційного оформлення відносин між цими суб'єктами, яка проявляється у вигляді удосконалення існуючих та формування нових інституцій, їхній взаємодії. Провідна і дедалі зростаюча роль чинника людської діяльності спричинена тим, що людина є зв'язковим елементом між природним, соціальним та інформаційним середовищем і перебуває в центрі уваги стратегічного управління, загострює об'єктивну потребу більшої і конструктивнішої уваги до розвитку соціального капіталу як нагромадження ефектів від здійснення взаємодії осіб чи груп осіб. Вона ґрунтується на відчуттях спільності та механізмах продуктивної реалізації управлінського

співробітництва, які сприяють згуртованості громадян, піднесенню ефективності діяльності різноманітних соціальних груп, вдосконаленню підприємницьких зв'язків. Це, в свою чергу, викликає потребу формувати більш виражену і дієву здатність членів суспільства до соціальної інтеграції, під якою зазвичай розуміють динамічний процес, що ґрунтується на соціальному діалозі й передбачає активне залучення індивідів до суспільних зв'язків заради стимулювання людського потенціалу піднесення рівня пристосування членів домогосподарств до умов проживання в конкурентному суспільстві, їх здатності активізуватись у громадському й економічному середовищі, розвиток соціальної згуртованості, яка, власне, є кінцевою ціллю розвинутого суспільства та передбачає функціонування суспільної неоднорідності, в межах якої можуть ефективно взаємодіяти всі прошарки і групи населення (незалежно від сфери відносин, власних поглядів, культури та ідентичності).

Формуючи інформаційну культуру особи (як сукупності інформаційного світогляду, системи знань і навичок, котрі забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність для задоволення індивідуальних інформаційних потреб через використання традиційних і новітніх інформаційних технологій), домагатися, щоб комунікативний процес відбувався за проблемно-прагматичного підходу до інформації: рухатись від наборів символів, які зрозумілі приймачу відповідно до його тезаурусу до символів, сприйняття яких розширює загальний тезаурус приймача, а відтак – до символів, сприйняття яких розширює актуальну частину тезаурусу приймача.

Ментально-психологічними та інформаційно-комунікативними тренуваннями слід постійно домагатися, щоб члени нашого суспільства залишалися вільними у своїх, набутих постійними навчаннями і роздумами, переконаннях, що не залежить від нав'язуваних їм економічних і політичних штампів, умов та ідеологічних чи ситуативних зобов'язань, на яких ґрунтується популізм. Така об'єктивна потреба давно визначена багатьма авторами. Наприклад, Є. Онацький писав: «...Кожний з нас мав можливість безпосередньо спостерігати, як легко в нас люди гніваються, сердяться, ображаються, запалюються, підпадають під впливи різних демагогів, як легко вірять різним наклепам, як легко обурюються і – міняють свої політичні орієнтації»[43].

Викладене дозволить водночас виробити у населення імунітет проти дії своєрідних луна-камер, використання яких фіксуємо майже на кожному кроці. Як відомо, в теорії ЗМІ під луна-камерою розуміють своєрідну закриту систему (партія, субкультура, сукупність користувачів сайту і таке інше), в якій певні переконання посилюються шляхом передачі або повторення всередині неї відповідного повідомлення. При цьому такими меседжами заглушаються інші інформаційні потоки, і ніяка альтернативна інформація в луна-камеру не проникає. Наш соціум потребує допомоги у набутті навичок виявлення цих камер та подолання нав'язуваних ними стереотипів.

Для здійснення, зокрема, аналогічного забезпечення активізації інноваційного процесу слід перш за все організувати інтервенцію через усі можливі ЗМІ. Для цього діяти через круглі столи, співбесіди, наради і т.ін.

Уклінно звернутися до керівників ЗМІ з проханням, аби дана проблематика знаходила місце у кожному випуску, на кожному кроці. (Виступи вчених, практиків, пропаганда передовиків у цьому відношенні тощо). Так само – через усі будь-які можливі контакти з людьми.

Інститути й інструменти здійснення запропонованого в основному напрацьовані і відомі. Має бути доручення відповідним департаментом розробити алгоритми умілого комбінування їх, вибирати адекватні ситуаціями і об'єктами впливу технології дій і дотримуватись послідовності. Це сприятиме мотивації, активізації і стимулюванню творчої діяльності, подоланню індивідуального та групового психологічного опору нововведенням; задіяння «м'яких» складових, зокрема активності, ініціативності та соціальної згуртованості персоналу суб'єктів господарювання і громадськості регіону в цілому, які в сукупності підвищують здатність суб'єктів до інноваційної діяльності, висунення нових ідей (особливо щодо визначення (а) потенційно можливих власних базисних інновацій та «пучків» інновацій, (б) запозичувачів інновацій народжених як у своєму, так і в інших регіонах і країнах), розробки і впровадження практичних механізмів їхньої реалізації, що мають корисний науковий, технічний, технологічний, комерційний та соціальний ефект. Підключення соціальних, інформаційних, комунікаційних, емоційних, інтелектуальних ресурсів.

Діючи в цьому руслі, слід виходити з того (і доводити цю думку до загалу), що не можна простого кількісного зростання виробництва, необхідним є також внутрішній розвиток усієї соціально-економічної структури суспільства [44, с. 172].

Чи не вирішальною умовою є уникнення ситуацій, коли в колегіально-дорадчі органи, компетентні мережі, на діалогові майданчики попадають представники еліти підпаркання, вершки підворіття, примітивні популісти люди, які, відсидівши собі сідницю, приймають збудження відсидженої сліпої кишки за талант. Аби їхня «чиста» правда не бруднилася, вони старанно загортають її у брехню. Їхні поради і рекомендації «птопають» у безкрайній лексичній воді. Глибоко потопають, без виходу на поверхню, тобто на практику, яка мала б вивірити пропоноване. Натовпи їхніх слів виплескуються у простір і в муках рачкують у пошуках логічної думки. Ухопивши такого рекомендатора за рукав у разі його пустомельства, ви забруднюєте собі руки. За піклування про долю людей, про модернізацію нашого суспільства часто-густо може прийматися імітаційна, навіть манієподібна, діяльність; ходіння або біготня на місці, коли, за виразом Гегеля, збудження приймається за натхнення, суєта за діяльність, а втома за результат. Цих небезпек важливо уникати.

В цьому контексті зосередимося на оцінці інноваційної складової в діяльності керівників суб'єктів господарювання і адміністративно-територіальних одиниць. Інформації, показників та характеристик інноваційної діяльності регіону, що містяться у збірниках Головного управління статистики, нараховується 113 пунктів. Чи допомагали вони спонукати господарські кадри перейти на інноваційні рейки? Надзвичайно слабо, судячи з підсумків чверті століття.

Вважали б за доцільне оцінювати діяльність кадрів підприємств, територіально-адміністративних одиниць, і областей за динамікою таких показників: 1. продуктивність живої праці; 2. продуктивність капіталу; 3. частка ВДВ у випуску. Цей показник одночасно засвідчує рівень технологічності виробництва; 4. темп приросту ВДВ у випуску; 5. рівень оплати праці у випуску; (коефіцієнт соціальної справедливості); 6. відношення середньої заробітної плати до прожиткового мінімуму.

Та й взагалі «головна мета створення системи індикаторів – моніторинг сталого розвитку суспільства, який повинен відображати всі сторони сталого розвитку. Стратегічне бачення цього розвитку передбачає спочатку визначити, на якій «відстані» від сталого розвитку перебувають його соціальна, економічна та екологічна складові, тобто бажано знайти відправку точну для кожної складової (від якої і залежить стратегічне бачення), а потім – застосовувати теоретичні підходи до обґрунтування стратегічних орієнтирів досягнення сталого розвитку»[45].

Цілком виправдано також підходи до сутності соціально-економічного розвитку з врахуванням наступних трьох критеріїв. Якщо (1) бідність, (2) рівень безробіття та (3) ступінь диференціації доходів населення скоротилися порівняно з початковим рівнем, то країна, регіон, муніципальне утворення, громада, без сумніву, переживають період розвитку. Якщо погіршилися (хоча б один з них), то годі й говорити про розвиток навіть за подвійного зростання валового внутрішнього продукту або валового регіонального продукту на одну особу. Звісно, виробляючи стратегію і тактику розвитку, економіки, постановку відповідних завдань, ми використовуємо значно ширше коло критеріїв і показників. Але узагальнену чітку оцінку, особливо для оцінки роботи кадрів дають названі вище.

Реалізація запропонованого дозволила б більш предметно і результативно трансформувати суб'єкти господарювання до стану інвестиційної привабливості, фінансової спроможності, піднесення їхньої продуктивності і розширення часового об'єму в діловому мисленні та «дозрівання» їх до ролі реальних конкурентоспроможних гравців на світових і регіональних ринках. А на цій основі піднесення фінансової спроможності регіонів в цілому. Саме це має бути першим стратегічним пріоритетом.

Звісно, покрокові плани дій можуть запропонувати лише відповідні департаменти разом із залученими до цього професіоналами (вченими, практиками тощо). Виникає потреба виходити на кінцевий науковий продукт. Ним міг би бути веб-сервіс, котрий інтегрує розроблені та запропоновані методи, що дозволить в режимі реального часу формувати сценарний прогноз щодо найбільш перспективних видів економічної діяльності, пропорцій між ними і темпів їхнього розвитку та інтеграційних тенденцій. Сегмент ринку цього сервісу – державні і галузеві органи, суб'єкти господарювання, аналітики. Зрозуміло, що виконати таку роботу могли б спільні наукові команди навчальних закладів, сформовані у відповідності до Угоди про співпрацю.

Подальші дослідження з даної проблематики мають знаходитися, на наше переконання, в площині не стільки пошуку методів та інструментів здійснення

запропонованих акцентів, скільки в площині пошуку алгоритмів умілого комбінування їх, у розробці методик вибору адекватних ситуаціям і об'єктам впливу технологій та інструментів дій, дотримання послідовності. А набори різних методів та інструментів повинні дозволяти порівняння їх ефективності для прийняття управлінських рішень. Загалом же слід шукати шляхи переходу від репресивно-фіскальної до підтримуючо-розвивальної системи, що в свою чергу потребує парадигмальної бази розвитку в умовах розмаїття політичних, соціальних і економічних аспектів. Звісно, без вдосконалення техніки аналізу, дедалі кращого оволодіння фактичним матеріалом (відкриття свіжих фактів, їх співвідношень, нових аспектів старих фактів) не обійтися.

Література

1. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення: курс лекцій / А.С. Гальчинський. К.: АДЕФ – Україна, 2010 – С. 495
2. Чешков М. Мир как дифференцированное целое / М. Чешков // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. - №7. – С. 71.
3. Чешков М. Мир как дифференцированное целое / М. Чешков // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. - №7. – С. 60.
4. Кравчук Н. Гетерогенність глобальних фінансових дисбалансів / Н. Кравчук // Світ фінансів. – 2012. Випуск 2. – С. 36 – 54.
5. Решетило В.П. Трансформаційні процеси в суспільстві в умовах інформаційної економіки: монографія / В.П. Решетило, М.С. Наумов, Ю.В. Федотова; Харківський нац. у-тет міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2014. – С.120
6. Сингулярность: Интернет – газета Единый мир. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kavmir.com/nauka/singuljarnost.txt>
7. Про утворення Національного комітету з промислового розвитку: постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 711. URL: www.worldbank.org/.
8. Зверяков М. Промислова політика і механізм її реалізації. // Економіка України – 2016. - № 6. – с. 3-18.
9. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%00%BF>. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2014). Derzhavna stratehiya rehional'noho rozvy'tky na period do 2020 roku [National Strategy for Regional Development 2020] (Decree No. 385, August 6). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%DO%BF> (in Ukrainian).
10. Бикова В.Г., Курячий Є.В., Ряснянський Ю.М. Інноваційне управління ресурсним обміном в економічних системах // Фінанси України. – 2009. - № 3. – С. 101-107
11. Шумпетер Й.А. Движение к социализму. – В кн.: Шумпетер Й.А. Капитализм, Социализм и Демократия. – М.: Экономика, 1995. – С.530.

12. Кононов І.Ф. Внутрідержавна інтеграція України: актуальні завдання для наукових пошуків та практичних кроків // Регіональна економіка. – 2007. - № 4 (46). – с.238.
13. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности / Дж.Сорос. – М.: Инфра-М, 1999. – С. 116.
14. Пространственный потенциал в стратегии социально-экономического развития России. Отв.ред. Л.В. Никифоров. – М.: Институт экономики РАН. 2011. – 385с.
15. Євдокименко В.К. Особливості регіонального регулювання економічної інтеграції: монографія / В.К. Євдокименко, І.В. Яскал. – Чернівці: Прут, 2011. – 256с.
16. Євдокименко В.К. Інституційне забезпечення економічної євроінтеграції західних регіонів України: монографія / В.К. Євдокименко, А.Д. Ворошан. – Чернівці: Прут, 2010. – 292с.
17. Галица И. Конкуренция в условиях глобализации: новые аспекты / И. Галица // Общество и экономика. – 2009. - № 1.
18. Правові проблеми створення та діяльності промислово-фінансових груп в Україні: монографія / За ред. М.К. Галянтича. – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємства, 2005. – 224с. (с.27)
19. Демченко В.В. Проблеми формування інституційного середовища інноваційного розвитку регіонів // Регіональна економіка. – 2007. - №2. – с.63 (с. 59-70)
20. Конвергенція економічних моделей Польщі і України: монографія / К64 [Д.Лук'яненко, В.Чужиков, М.Г.Вожняк та ін.]; за наук.ред. Д. Лук'яненко, В.Чужиков, М.Г.Вожняка. – К.: КНЕУ, 2010. – 719, [1]с. (с.50-68)
21. Конвергенція економічних моделей Польщі і України: монографія / К64 [Д.Лук'яненко, В.Чужиков, М.Г.Вожняк та ін.]; за наук.ред. Д. Лук'яненко, В.Чужиков, М.Г.Вожняка. – К.: КНЕУ, 2010. – 719, [1]с. ISBN 978-966-483-339-1
22. Либман А.М. Экономическая интеграция и дезинтеграция на постсоветском пространстве [Электронный ресурс]/ А.М. Лимбан – Режим доступа: www.ecfor.ru
23. Сторонянська Ірина. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку/ Ірина Сторонянська. – Львів: ІРД НАН України, 2009. – 392с. (серія «Проблеми регіонального розвитку») – с.162.
24. Туниця Т.Ю. До питання конвергенції України та ЄС у сфері споживання енергетичних природних ресурсів// Економіка України. – 2006. - №8. – с. 72-78.
25. Wannop U. The Regional Imperative: Regional Planning and Governance in Britain, Europe and the United States. – London: Jessika Kingsley, 1995. – 441p.
26. Бандман М.К. Территориально-производственные комплексы. Прогнозирование процесса формирования и использования сетей Петри. – Новосибирск: Наука, 1990;
27. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики. – М.: ГУ ВШЭ. 2000. – с.220-232;

28. Бандман М., Малов В., Мелентьев Б. Последствия фрагментации экономики России // Регион: экономика и социология. – 2002. - №2. – с.45-59.
29. Гормы и механизмы межрегиональной интеграции / Селивестов В. – Новосибирск: Сиб. соглашение, 1999. – с. 191-198.
30. Бандман М.К. Территориально-производственные комплексы. Прогнозирование процесса формирования и использования сетей Петри. – Новосибирск: Наука, 1990.
31. Євдокименко В.К. Інституційне забезпечення економічної євроінтеграції західних регіонів України: монографія / В.К. Євдокименко, А.Д. Ворошан. – Чернівці: Прут, 2010. – 292с. ISBN 978-966-560-468-9.
32. Євдокименко В.К. Особливості регіонального регулювання економічної інтеграції: монографія / В.К. Євдокименко, І.В. Яскал. – Чернівці: Прут, 2011. – 256с. ISBN 978-966-560-528-7.
33. Yevdokymenko V. Interregional integration in Ukraine. Dialogue between peoples and culture / Yevdokymenko V., Yaskal I. // East European cross border actors in the dialogue: Cross border Euro Conference, 10-12 May 2012. – Lasi (Romania), 2012. – P. 191 – 206. - ISBN 978-606-575-205-4.
34. Капітальні інвестиції в Україні у 2010 – 2015 рр., січні – березні 2016 р.: стат.зб. / Держ.служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicalt/Kat_u/publ6-u.htm.
35. Конвергенція економічних моделей Польщі та України: монографія / К64 [Д.Лук'яненко, В.Чужиков, М.Г.Вожняк та ін.]; за наук.ред. Д. Лук'яненко, В.Чужиков, М.Г.Вожняка. – К.: КНЕУ, 2010. – 719, [1]с. (с.42). ISBN 978-966-483-339-1.
36. Євдокименко В. Особливості управління відтворенням соціально-економічних процесів регіону в сучасних умовах. Монографія/ В.Євдокименко //- Чернівці: Технодрук, 2013. – 270с. – ISBN 978-617-7096-09-1.
37. Yevdokymenko V. New methods of soft computing in regional development strategy formation/ Vyklyuk Y., Yevdokymenko V.// MEST Journal/ ed.Sekerevac Zoran. – Belgrade: MESTE, 07 15, 2014. – 2: Vol. 2. – P. 274-284.
38. Євдокименко В. Такими ми не будемо: з роздумів провінціала/ В. Євдокименко// Науково-популярне видання. Чернівці: Букрек, 2014. – 108с. - ISBN 978-966-399-576-2.
39. Євдокименко В. Механізми реалізації регіональної структурної політики/ В. Євдокименко// Вісник Тернопільського національного економічного університету, 2015 р. - № 3 – с. 136-140.
40. Yevdokymenko V. The proportions and rates of economic activities as a factor of gross value added maximization in transition economy/ Vyklyuk Y., Yevdokymenko V., Yaskal I.// Scientific Annals of Economics and Business. - 2016. – Vol. 63, Issue 1. – P. 47-64.
41. Friedmann I. Urbanization, Planning and National Development. Beverly Hills, London, 1973. – с. 56.

42. Євдокименко В.К. Трансформація системи маркетингу та брендингу країн, регіонів, міст/ В.К.Євдокименко// Науковий вісник БДФЕУ. Економічні науки: [зб.наук.пр.]. – Чернівці: БДФЕУ, 2012. – Випуск 2 (23). – с. 246-257.
43. Онацький Є. Українська емоційність/ Є.Онацький/ Українська душа. – К.: 1992. – С.38.
44. Самуэльсон П. Экономика: в 2х-т./П. Самуэльсон; пер.с англ. – М.: НПО Алгон Машиностроение. 1997. – 416с.
45. Харазішвілі Ю.М., Ляшенко В.І. Проблеми оцінки та інтегральні індекси сталого розвитку промисловості України з позицій економічної безпеки.//Економіка України. – 2017. - № 2 (663). – с. 3-23. (5)
46. Туниця Ю., Семенюк Е., Туниця Т. Діалектика глобалізації в контексті екологічного імперативу // Вісник Національної академії наук України. – 2008. - №2. – С. 8-24. (с.10)